

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

ЖЕНЬ ЦЗЯЦІ

на тему «ПРОЦЕС АКАДЕМІЗАЦІЇ ЯНЦІНЯ У ТВОРЧОСТІ

КИТАЙСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ

ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ»

представлену на здобуття ступеня доктора філософії

в галузі знань 02 «Культура та мистецтво»

за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво

Актуальність теми дисертації.

На сучасному етапі розвиток музикознавчої думки визначається зростанням інтересу до осмислення традицій та здобутків різних національних культур. Ця тенденція обумовлена впливом глобалізаційних процесів у суспільстві, зацікавленням неєвропейськими, насамперед, східними культурами. Відтак, з'являється велика кількість досліджень, центральною проблематикою яких є дихотомія «Схід-Захід», співвідношення, взаємодія, взаємопроникнення та взаємозбагачення культурних традицій різних національних культур. Особливе місце займають дослідження китайської музичної культури як унікального явища та важливої складової світової культури. Багатство та глибина культурних традицій музичного мистецтва Китаю, які формувалися в колі «закритості», впродовж останнього століття збагатилися сучасними культурно-мистецькими досягненнями світового глобалізованого мистецького простору.

Дослідження розвитку китайського інструментального мистецтва стає одним із актуальних питань сучасного музикознавства як визначального культурно-мистецького «маркера» національної культури. Дисертація Жень Цзяці присвячена дослідженню процесу академізації китайського народного інструмента янцян. Незважаючи на те, що цимбалоподібні інструменти були поширені у різних національних культурах та етимологію назви інструменту («ян» -- чужий (с. 43)), на який вказує дослідниця, все ж він став національним надбанням китайської культури.

Протягом ХХ століття китайська музична культура пройшла процес академізації, охоплюючи виконавську, композиторську та освітню сфери. Цей процес визначався появою професійних навчальних музичних закладів, розвитком композиторської творчості та становленням виконавських шкіл, формування яких відбувалося під впливом західних музичних традицій. Однак, наукове осмислення шляху розвитку мистецтва янцян в історичному дискурсі з

проекцією на академізацію інструмента характеризується невеликою кількістю праць китайських музикознавців. Як зазначає дисертантка: «Дана робота покликана привернути увагу дослідників до подальшого вивчення концертного репертуару для янціня, який дотепер залишається недостатньо дослідженим як в китайському, так і в українському музикознавстві» (с. 183). Тому, усе вищесказане підкреслює актуальність даної дисертації.

Беручи за мету дослідження обґрунтування процесів академізації янціня, як провідного інструменту у сучасних китайських ансамблях та оркестрах народних інструментів, та жанрово-стильових особливостей показових творів для янціня різних жанрів китайських композиторів (с.28) Жень Цзяці ставить у роботі наступні завдання, а саме охарактеризувати основні праці музикознавчого, історичного та естетичного спрямування щодо окресленої проблематики; описати географічні спрямування та хронологічні параметри поширення цимбалоподібних інструментів у світі та, зокрема, янціня в Китаї; продемонструвати процеси академізації інструмента, окреслюючи розвиток професійної музичної освіти різних рівнів, організацію конкурсів, фестивалів, тощо; відзначити характерні риси у «чотирьох основних школах» гри на янціні; прослідкувати процеси формування китайського національного інструментального ансамблю та оркестру китайських народних інструментів; відзначити особливості китайської школи гри на янціні, виходячи з будови та модернізації інструмента; розглянути основні прийоми та навички гри на цимбалах, здійснити комплексний аналіз виражальних засобів, архітектоніки, відтак, особливостей музичної мови, жанрово- стильових тенденцій провідних композиторів ХХ століття – творців опусів для янціня; виявити взаємозв'язок західних стилів та технік із фольклорними прикметами у композиторській творчості композиторів Китаю (с. 28). Вирішення кожного із завдань відображене у структурній композиції роботи та відповідає поставленій меті.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження полягає в наступному: *вперше* введено у науковий обіг значний пласт концертного репертуару для янціня; узагальнена багатоаспектна творча діяльність представників цимбальних шкіл Китаю, окреслена їх композиторська, виконавська, педагогічна, науково-дослідницька робота; простежено розвиток та становлення камерних народних ансамблів та оркестрів народних інструментів з участю янціня; виявлено закономірності процесу академізації інструмента в контексті формування виконавського репертуару та виникнення навчальних закладів; здійснено комплексний музично-теоретичний аналіз концертів для янціня, виявлено особливості музично-виражальних, архітектонічних, відтак,

стилістичних рис, які демонструють синтез китайської та європейської музики.

Дисертація Жень Цзяці представляє собою самостійне дослідження, що відзначається оригінальністю та новизною. Тематика дослідження розширює сферу сучасного музикознавства як українського, так і світового.

Дисертаційне дослідження виконане на кафедрі теорії музики Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка і відповідає темі № 5 «Музично-виконавське мистецтво: теорія, історія, практика» перспективного тематичного плану науково-дослідної діяльності Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка на 2019 – 2024 рр. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої Ради Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. Протокол засідання № 08 від 13.XI.2020 р.

Теоретичною базою даного дослідження стала значна кількість наукових праць китайських авторів, присвячених становленню та розвитку культури Китаю, проблемам розвитку ансамблю народних інструментів та оркестру, сфері побутування, поширення та вдосконалення конструкції народного інструменту янціня, творчості китайських композиторів і виконавців-янціністів, та праці українських музикознавців, які зосереджують увагу на теоретичних проблемах: особливостях музично-виразових засобів, стилів, жанрів, музичних форм, драматургії.

Отже, в дисертаційній роботі поставлені наукові завдання виконані повністю, здобувач повною мірою оволодів методологією наукової діяльності. **Методологічну базу** дисертаційної роботи складає комплекс наукових методів, а саме: *історичного*, застосованого для встановлення витоків та подальшого розвитку інструмента; *жанрово-стильового* – задля визначення особливостей стильової специфіки розглянутих творів; *структурно-функційного* – для музично-теоретичного аналізу їх драматургії; *аналітичного* - використовується у процесі детального аналізу матеріалу дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

За своїм змістом дисертаційна робота здобувача Жень Цзяці повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 025 Музичне мистецтво та напрямкам досліджень відповідно до освітньої програми доктора філософії.

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувача коло актуальних проблем музикознавства.

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові співпадіння, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Жень Цзяці є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень.

Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Дисертаційна робота написана українською мовою. Дисертація складається з вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації 199 сторінок. Структура роботи відповідає змісту та послідовності поставлених завдань

Перший розділ дисертації Жень Цзяці *«Основні етапи становлення, шляхи поширення та розвитку цимбального мистецтва у світовій музичній культурі»* складається з чотирьох підрозділів, у яких авторка окреслює історичну ретроспективу розвитку цимбалоподібного інструменту, зосереджуючи увагу на появі та побутуванні китайських цимбал – янцинь, характеризує напрямки досліджень китайських музикознавців, присвячених даній тематиці. Авторка, звертаючись до праць музичної органології та опираючись на погляди щодо етимології походження назви інструменту, особливостей побутування на території Китаю, зазначає, що янцинь як різновид цимбалів, поширився у XVI столітті та інтегрувався у китайській музичній культурі. У підрозділі 1.2 дослідниця розкриває основну проблематику власного дослідження, а саме звертається до процесу академізації янциня, який відповідає специфіці становлення та розвитку китайської професійної музичної культури. На с. 53 Жень Цзяці цитує слова професора Сюй Сюедуна, віртуоза-виконавця на янцині: «Широко визнано, що фортепіано є різновидом китайського інструменту янцинь, одна з головних відмінностей полягає в тому, що молоточки і струни фортепіано розміщені всередині корпусу інструменту, а не зовні, як у янциня... Тому янцинь також відомий як «китайське фортепіано». У дисертації процес академізації янциня розглядається в контексті специфіки розвитку китайської музичної культури. Відповідно, академізація інструменту пов'язана із формуванням професійної музичної освіти в Китаї та діяльністю виконавців-янциністів, проведенням ряду фестивалів та конкурсів. Наступний підрозділ 1.4 розглядає «чотири виконавські школи янциня» як стильові напрями в китайській музиці, становлення яких відбулося впродовж останніх десятиліть. Кожна з цих шкіл характеризується власною виконавською манерою відповідно до регіональної специфіки традицій народного музикування. Деякі регіональні виконавські стилі гри на янцині були введені у програму навчальних музичних закладів.

Зважаючи на те, що янцинь спочатку був ансамблевим інструментом, дослідниця вважає за необхідне простежити шляхи формування національних ансамблів інструментальної музики та оркестру китайських народних інструментів у другому розділі роботи – *«Історія формування китайського національного інструментального ансамблю та оркестру китайських народних інструментів»*. Жень Цзяці вказує на специфіку поєднання тембрів інструментів в ансамблі відповідно до матеріалів, з яких вони виготовлені, виділяючи

темброві «пари» інструментів «юе»: камінь-метал, шовк-бамбук. Результатом філософського осмислення поглядів на музику, яке було ґрунтоване на світоглядних принципах традиційної китайської культури, стало утвердження натуралістичної концепції «юе», у якій музикування розглядається як основа «космічної музики», що в свою чергу виступає гармонією соціокосмічного універсуму. Такий підхід відбиває традиційне для китайської культури «вчення про взаємозв'язок та взаємозалежність музичних інструментів та матеріалів» (с. 58). Домінантною рисою китайських інструментальних ансамблів до сьогодні залишається варіативність складу. У розділі 2.2 авторка зазначає, що поява оркестрів та ансамблів народних інструментів в Китаї відбулася на початку ХХ століття, і пов'язана з Рухом за нову культуру. Відповідно, у цей час, в музичну культуру Китаю проникають традиції західноєвропейської музики, що позначилося на зміні складу інструментів в ансамблі, на збільшенні кількості виконавців та створенні китайського «прототипу» оркестрів великих складів за участі традиційних народних інструментів.

Третій розділ роботи *«Особливості «китайської школи» гри на янціні»* розкриває специфіку будови інструменту, появу його модифікацій, техніку гри на інструменті. Жень Цзяці як виконавиця на янціні, вказує на певні особливості звуковидобування та техніки виконання на інструменті. Окрім того, як правило, у творах для янціня композитори використовують традиційну китайську нотацію, тому в основі перекладу європейських творів для цимбалів є зміна нотного запису на цифровий *цзяньпу*.

Останній розділ роботи *«Академічний концертний репертуар для янціня: жарово-стильовий аспект»* є досить об'ємним як за кількістю підрозділів, так і матеріалом. Перший підрозділ 4.1 присвячений творчості виконавців на янціні, які водночас були і композиторами, створювали власні янцінні композиції: Сюшен Цян, Лю Юнінг, Лю Ханлі, Ван Се, Сюй Сюедун, Сюн Сінь, Ван Даньхонг, Сян Зухуа.

Окрему увагу дослідниця приділяє введенню янціня у палітру сучасної поп-культури, а саме його появу у жанрі мюзиклу. «Музичне мистецтво естради Китаю, твори для народних інструментів, зокрема Янціня, демонструють тісний зв'язок китайських національних традицій та новаторських проявів поп-культури, а також виникнення нових естрадних жанрів на етнічному китайському матеріалі» (с. 99).

У роботі зроблений комплексний аналіз шести різножанрових творів для янціня -- оригінальні твори для янціня, обробки та перекладення для інструменту, сольні, ансамблеві та оркестрові твори, створені у ХХ столітті: Лю Ханлі «Цзінь Лінгсі – Роздуми про місто» та «Мулан Сі», Сян Зухуа «Поезія протоки», Ван Се «Падаюча нічна квітка», Сюй Сюедуна «Нічна картина Яошань» (аранжування Ван Юня), Фен Цзіюнга «Коло» (аранжування Сюн Сіня

(Ле)). У процесі аналізу дисертантка розкриває програмність образного світу творів, особливості музичної мови, формотворення, стильові риси композиторського письма та їх жанрове розмаїття. Варто зазначити, що аналіз творів зроблений на високому професійному рівні. Жень Цзяці зазначає, що визначальними рисами творів для янціня є «... звернення до китайської народної та інструментальної традиційної музики, у поєднанні із стильовими тенденціями Заходу та сучасними композиторськими техніками» (с. 175).

Ґрунтовні висновки дисертації відповідають поставленим завданням дисертації та змісту роботи. На основі аналізу основної частини, можемо підкреслити, що мета дослідження досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи.

Наукові результати дисертації висвітлені у 8 наукових публікаціях здобувача, серед яких: 3 статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, та 5 тез конференцій. Результати дисертації були апробовані на 5 наукових фахових конференціях. Усі публікації здобувачки є одноосібними та виконані на достатньому науковому рівні, Таким чином, наукові результати описані в дисертаційній роботі повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи.

У процесі прочитання роботи виникають наступні запитання та зауваження:

1. Відомо, що українське цимбальне мистецтво має власну історію розвитку інструменту на шляху до його професіоналізації. Ви, як студентка ЛНМА імені Лисенка навчалися грі на цимбалах, пройшли українську школу цимбального виконавства. Тому, природньо, в мене виникає питання. Якою конструкцією цимбалів, що поширені сьогодні в Україні, Ви володієте? Чи можете виділити відмінні чи спільні риси цимбал та янціня як представників одного роду інструментів?
2. У дисертації Ви простежуєте шлях академізації народного інструменту янціня у різні періоди розвитку китайської культури. Чи можете виділити найбільш яскравий період у розвитку мистецтва янціня?
3. Який з проаналізованих у дисертації творів китайських композиторів отримав найбільшу популярність як технічно складний твір для янціня?
4. У роботі Ви згадували про сучасну модифікацію янціня у

електроінструмент. Скажіть, будь ласка, чи використовуються сьогодні електроверсії янціня і чи реалізують ці інструменти свій творчий потенціал на концертній естраді?

5. Останнє зауваження стосується правильного написання китайських імен та прізвищ українською мовою. Такі огріхи зустрічаються у багатьох дослідженнях на китайську тематику. Транскрибування китайської лексики в українській мові відбувається на основі академічної системи пін'їнь. Тому, варто послуговуватися цією системою, що дозволить уніфікувати написання імен та прізвищ китайських мистців та уникнути непорозумінь.

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок про дисертаційну роботу.

Отже, дисертаційна робота Жень Цзяці розширює коло наукового знання у сфері китайського янцинного мистецтва, а саме академізації народного інструмента янціня в контексті формування виконавського репертуару та становлення професійної музичної освіти, а також вводить в науковий обіг значний пласт концертних творів для янціня, узагальнює багатоаспектну творчу діяльність яскравих представників янцинних шкіл Китаю.

До вагомих здобутків даної дисертації належать актуальність напрямку дослідження, чітка концепція роботи, широка теоретична база, в якій переважають дослідження китайських музикознавців, стрункість композиції роботи, відповідність поставлених завдань до структури та вибір методологічної бази наукового дослідження. Важливою основою дисертаційної роботи є практична виконавська діяльність Жень Цзяці, що стала поштовхом до наукового осмислення проблем мистецтва янціня у всіх його складових. Також, варто зазначити перспективність напрямку наукового дослідження дисертантки, що дає можливість для подальших досліджень китайського янцинного мистецтва.

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії **Жень Цзяці на тему «Процес академізації янціня у творчості китайських композиторів другої половини ХХ – початку ХХІ століть»** виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує ряд наукових завдань, що має істотне значення для галузі знань 02 «Культура та мистецтво». Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п.6 – 9 «Порядку присудження

ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувач **Жень Цзяці** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 02 «Культура та мистецтво», за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво.

Рецензент:

кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри теорії музики

Львівської національної музичної академії імені М.В. Лисенка

Катерина ЧЕРЕВКО

«25» січня 2024 року